

Omer Nakičević, *Protokol (Defter) Gornjetuzlanske nahije 1873-1876.*, Centar za napredne studije, Sarajevo 2015, 266.

Objavljivanje historijskih izvora posebno za starije periode historije Bosne i Hercegovine svakako predstavlja značajan doprinos bosanskohercegovačkoj historiografiji. Za istraživanje prilika na prostoru Bosne i Hercegovine u XIX stoljeću neophodno je da istraživač konsultuje izvore različite provenijencije koja je obično nastala na francuskom, njemačkom, osmansko-turskom, engleskom ili ruskom jeziku. Zahvaljujući historičarima i orijentalistima koji su objavljivali i prevodili izvore sa navedenih govornih područja, istraživačima se pruža prilika da mogu kroz svoje istraživanje konsultovati izvore različite provenijencije što je u radovima starije generacije historičara manje prisutno. Korištenje izvora različite provenijencije za XIX stoljeće je posebno značajno ukoliko se proučava lokalna historija gdje su izvori uglavnom oskudni, a prisutna je jezična barijera istraživača. Objavljivanjem i prevodenjem osmanske građe nahije Gornje Tuzle emeritus prof. dr. Omer Nakičević je otvorio prostor za detaljniju analizu prilika kasabe i nahije Gornje Tuzle, ali i šireg prostora Bosanskog ejaleta/vilajeta u drugoj polovini XIX stoljeća.

Građa koju je prof. dr. Nakičević preveo nalazila se dugo vremena u privatnoj arhivi u Gornjoj Tuzli kada je istu 1975. godine pronašao tadašnji učenik Gazi Husrev-begove medrese, a sadašnji doktor islamskih nauka Sead Seljubac. Dakle, ovdje se radi o raznovrsnim osmanskim dokumentima, izvještajima, molbama, obračunima, zapisnicima i slično koji su nastali na području nahije Gornje Tuzle u periodu od 1873. do 1876. godine. Prof. dr. Nakičević je svu navedenu građu podveo pod *Protokol (Defter) Gornjetuzlanske nahije 1873-1876.* U uvodnim napomenama

publikacije pod nazivom *Protokol (Defter) Gornjetuzlanske nahije 1873-1876*. opisano je fizičko stanje i sadržaj navedene građe za nahiju Gornje Tuzle. Prema tome, „defter“ sadrži dvadeset jedan nepagirani list bez korica i naslova sa ukupno petsto sedam dokumenata koji se odnose na područje Gornje Tuzle. Prevedeni dokumenti istraživačima mogu biti od koristi sa različitih aspekata. Nastali su u periodu kada je prostor jugoistočne Evrope a time i Bosne uveliko postao dio strateških ciljeva evropskih država prije svega Austrije, Rusije, Engleske, Francuske i Njemačke koje su intenzivno bile uključene u istočno pitanje, odnosno pitanje podjele Osmanskog carstva. Također, na prostoru Balkana nacionalne ideje su se nastavile širiti, a borba Srba i Crnogoraca za nezavisnost je bila u završnoj fazi. Sve je to neposredno uticalo na prilike u Bosanskom ejaletu/vilajetu, što se može vidjeti na više primjera u izvorima koje je prof. dr. Omer Nakičević preveo i objavio.

Na području Gornje i Donje Tuzle u periodu od 1873. do 1876. godine prisutne su mobilizacije pa se na širem prostoru sjeveroistočne Bosne nalazio veći broj rezervista i policije. Tako se u dokumentu broj 63 na strani 45 spominje naoružavanje stanovnika i policije u Gornjoj Tuzli u kojem se navodi: „Na osnovu odluke Komisije, podijeljeno je stanovništvu kasabe Gornje Tuzle i Gornjetuzlanskog kadiluka kako je to gore navedeno osamdeset velikih sa sačmama i bajonetima pušaka mizraklija i 1200 kapsula četvrtom taboru vojne policije carske vojske, izdato je iz depoa vojne policije Donja Tuzla (...)“. Slučajevi naoružavanja se vrlo često susreću u ovoj građi, a kao što se može vidjeti na osnovu citiranog, oružje je uglavnom pristizalo iz kasabe Donja Tuzla. Iz Donje i Gornje Tuzle su često upućivani vojni odredi prema graničnim područjima Bosanskog ejaleta jer se ovakva vrsta podataka susreće u više izvora. U dokumentu broj 95 na strani 57 se na primjer spominje da je u Bogutovo selo koje pripada Bijeljinskom kadiluku ušla srpska vojska i u mjestu Gradina vršila agitaciju prema pravoslavnom stanovništvu s ciljem podizanja na ustanak. U istom

mjestu srpska vojska je postavila četiri topa. Osmanske vlasti su predlagale da se prema Bogutovom selu pošalje 90 rezervista koji su tada bili stacionirani na području Lopara. Iz svega navedenog, može se vidjeti da su Gornja i Donja Tuzla u to vrijeme bili glavne vojne baze na području sjeveroistočne Bosne sa kojih su upućivani vojni odredi na područje Bijeljine, Zvornika i drugih mjesta koji su se graničili sa Srbijom.

Drugi aspekt značaja dokumenata se ogleda u tome što se na osnovu njih može vršiti i rekonstrukcija svakodnevnog života na području Gornje i Donje Tuzle u periodu od 1873. do 1876. godine. Dokument 107 na strani 65 govori o fondu za siročad kao i načinu na koji se postupalo sa djecom bez roditelja. U više dokumenata govori se o uspostavi poštanskog saobraćaja, telegrafskoj komunikaciji i njenom održavanju u cilju obezbjeđenja neophodnih informacija o stanju graničnih područja ejaleta. Privredno stanje se može pratiti kroz dokumente koji govore o opremanju vojske gdje je često navođeno da je u nedostatku sredstava za izradu odjela korištena koža kurbana sa tačno navedenim vrijednostima u novcu. Uprkos ukidanju esnafskih organizacija još od vremena Omer-paše Latasa primjetno je da su u Gornjoj Tuzli esnafi još uvijek bili u funkciji naročito oni koji su služili vojnim potrebama. Često se u izvorima spominje zdravstveno stanje vojnika, načini liječenja stanovništva, sudske presude i slično. Sve to govori o širini informacija koje pružaju ovi izvori. Prijevodi izvora nahije Gornje Tuzle svakako zaslužuju pažnju historičara ali i detaljniju analizu. Na neke nedostatke ovih izvora ukazao je prof. dr. Omer Nakičević u uvodnom dijelu. Objavljivanje publikacije ocijenjeno je od strane recenzenata prof. dr. Izeta Šabotića, prof. dr. Ismeta Bušatlića i dr. Seada Seljubca vrlo pozitivno. Izvori koje je prof. dr. Omer Nakičević objavio u publikaciji *Protokol (Defter) Gornjetuzlanske nahije 1873-1876.* predstavljaju značajan doprinos historijskoj nauci Bosne i Hercegovine.

Alen Salihović